Великоолександрівська

територіальна громада та виклики воєнного часу

Атлас умов та ресурсів

Видання друге, доповнене

ГЕОІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОРТАЛ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ТОВАРИСТВО ДОСЛІДНИКІВ УКРАЇНИ

ГЕОЛОГІЯ ТА ГЕОМОРФОЛОГІЯ

КЛІМАТ

ҐРУНТИ

ЛАНДШАФТИ ТА РОСЛИННІСТЬ

ЕКОЛОГІЯ

ДЕМОГРАФІЯ

СОЦІАЛЬНА СФЕРА

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

ГОСПОДАРСЬКИЙ РОЗВИТОК

ТУРИЗМ І КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА

МІСТОБУДІВНЕ ОСВОЄННЯ ТЕРИТОРІЇ

ТРАНСПОРТНА ІНФРАСТРУКТУРА

НАСЛІДКИ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ

Київ – Херсон – Велика Олександрівка 2025

УДК 528.94:911(477.72-22) «362/364»(084.4)
В27

Рекомендовано до друку Вченою радою Херсонського державного університету Міністерства освіти і науки України (протокол № 10 від 24.02.2025 р.)

Рецензенти:
член-кореспондент НАН України, доктор біологічних наук, професор Олександр ХОДОСОВЦЕВ
доктор географічних наук, професор Микола БАРАНОВСЬКИЙ
кандидат географічних наук, Віктор ЧЕХНІЙ

Експерт від Великоолександрівської територіальної громади:
Юлія РУБАН, спеціаліст І категорії відділу діловодства та управління персоналом апарату Великоолександрівської селищної ради

В27 **Великоолександрівська територіальна громада та виклики воєнного часу: атлас умов та ресурсів** / Товариство дослідників України; заг. ред. П. Остапенко, Д. Мальчикова; авт. кол.: П. Остапенко, Д. Мальчикова, І. Пилипенко та ін. – Вид. 2-ге, доповн. – Київ; Херсон; Велика Олександрівка, 2025. – 40 с.

ISBN 978-617-7090-98-3

Атлас умов та ресурсів довоєнного розвитку і повоєнної відбудови Великоолександрівської територіальної громади Херсонської області - частина глобального проєкту Товариства дослідників України із створення та підтримки геоінформаційної системи для цілого регіону, що базується на географічному підході до створення ГІС-систем. Це картографічне навчальне видання, що характеризує умови і ресурси розвитку громади у мирний час і наслідки широкомасштабного воєнного вторгнення російської армії. Атлас містить картографічні і аналітичні матеріали за трьома розділами «Природні умови та ресурси довоєнного розвитку і повоєнної відбудови», «Соціальна сфера та демографічний потенціал тергромади», «Економічний розвиток громади, інфраструктура відбудови та розвитку».

Призначений для здобувачів освіти, викладачів, науковців, мешканців громади, представників органів місцевого самоврядування і всіх тих, хто цікавиться місцевим розвитком.

УДК 528.94:911(477.72-22) «362/364»(084.4)

ISBN 978-617-7090-98-3

©Товариство дослідників України, 2025
©ХДУ, 2025
©П. Остапенко, Д. Мальчикова, 2025
©Колектив авторів, 2025

Авторський колектив

Павло Остапенко – кандидат географічних наук, керівник проєкту, автор ідеї;

Дар'я Мальчикова – докторка географічних наук, професорка, аналіткиня розділу "Наслідки війни і повоєнна стратегія розвитку";

Ігор Пилипенко – доктор географічних наук, професор, аналітик розділів "Демографія довоєнного часу", "Вплив війни на демографічний потенціал".

Олександр Бончковський – PhD з географії, автор розділів: "Геоморфологічна карта", "Фізична карта", "Клімат", картограф розділів: "Соціальний захист", "Культура", "Спорт", "Центри безпеки та пожежно-рятувальні частини", "Містобудівне освоєння території", "Культурна спадщина", картограф розділів "Агропромисловий комплекс",

Володимир Швайко – автор розділів: "Ґрунти ", "Ландшафти та рослинність ", "Природно-заповідний фонд", "Екологічна мережа", "Військові ландшафти сучасності";

Андрій Бончковський – PhD з географії, автор розділів: "Геологічна будова і корисні копалини", "Екологічні проблеми";

Станіслав Остапенко – PhD з географії, картограф розділів: "Вплив війни на демографічний потенціал", "Промисловість", "Мережа автомобільних доріг", "Наслідки війни і повоєнна стратегія розвитку";

Роман Перхалюк – картограф розділів: "Демографічний потенціал", "Соціальна сфера: освіта, медицина, соціальний захист, культура, спорт", «Культурна спадщина і туристична діяльність мирного часу»;

Яна Мілевська – аналіткиня розділів: "Промисловість", "Агропромисловий комплекс", "Соціальна сфера: освіта, медицина, соціальний захист, культура, спорт", "Центри безпеки та пожежно-рятувальні частини", "Мережа автомобільних доріг", "Туристичні місця та маршрути";

Олена Денисенко – кандидатка географічних наук, аналіткиня розділів: "Генеральні плани населених пунктів", "Містобудівне освоєння території";

Дар'я Остапенко – дизайнерка проєкту.

ТОВАРИСТВО ДОСЛІДНИКІВ УКРАЇНИ

ГЕОІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОРТАЛ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Зміст

Карта територіальної громади.....5
Загальна характеристика територіальної громади.....6

Розділ І. Природні умови та ресурси довоєнного розвитку і повоєнної відбудови

ГЕОЛОГІЯ..... 7
ГЕОМОРФОЛОГІЯ 8
КЛІМАТИЧНІ УМОВИ 10
ҐРУНТИ 11
ЛАНДШАФТИ ТА РОСЛИННІСТЬ 13
ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН: 2021 рік 15

Розділ ІІ. Соціальна сфера та демографічний потенціал тергромади

ДЕМОГРАФІЯ ДОВОЄННОГО ЧАСУ 18
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ 20
СОЦІАЛЬНА СФЕРА: 2021 рік 22
ІНФРАСТРУКТУРА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ: 2021 рік 25

Розділ ІІІ. Економічний розвиток громади, інфраструктура відбудови та розвитку

ГОСПОДАРСЬКИЙ РОЗВИТОК У МИРНИЙ ЧАС 27
КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА І ТУРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИРНОГО ЧАСУ 29
ТРАНСПОРТНА ІНФРАСТРУКТУРА: 2021 РІК 31
МІСТОБУДІВНЕ ОСВОЄННЯ ТЕРИТОРІЇ: 2021 РІК..... 33
НАСЛІДКИ ВІЙНИ І ПОВОЄННА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ 35

Загальні умовні позначення до карт в атласі

Межі областей, АР Крим

Межі територіальних громад

Тип населених пунктів:

Міста

Селища

Села

Шляхи сполучення:

Дороги державного значення

Дороги місцевого значення

Вулиці і дороги населених пунктів

Залізниці

Назви старостинських округів, населених пунктів на картосхемі вище і далі на інших картосхемах в атласі вказані станом на 2021 рік.

Результатом деколонізації стали зміни назв населених пунктів і старостинських округів:

- с. Нова Калуга - с. Михайлів
- с. Нова Калуга Друга - с. Новомихайлів
- с. Чкалове - с. Стійке
- Новокалузько-Новопавлівський старостинський округ – Михайлівсько-Новопавлівський старостинський округ
- Чкаловський старостинський округ - Стійківський старостинський округ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ (2021)

Назва тергромади	**Великоолександрівська**
Тип тергромади	селищна територіальна громада
Область	Херсонська
Район	Бериславський
Площа (кв. км)	**865,40**
Кількість старостинських округів	8
Кількість міст	0
Кількість селищ	3
Кількість сіл	31
Населення (2021, тис. осіб)	**16,5**
Густота населення тергромади (осіб/кв.км)	18,40
Середній приріст населення 2001-2021 (%)	-29,9
Населення працездатного віку (осіб, станом на 01.01.2019)	9105,0
Населення старше працездатного віку (осіб, станом на 01.01.2019)	3692,00
Населення молодше працездатного віку (осіб, станом на 00.01.2019)	3104,0
Бюджет тергромади (2021, загальний фонд без урахування міжбюджетних трансфертів, млн. грн)	**42,20**
Індекс податкоспроможності тергромади	0,35
Базова дотація тергромади (тис. грн.)	35 200,60
Реверсна дотація тергромади (тис. грн.)	0,00
Кількість ЦНАП в тергромаді	1

ГЕОЛОГІЯ

Великоолександрівська територіальна громада

Загальна кількість родовищ в межах територіальних громад	3
Родовища горючих корисних копалин	Відсутні
Родовища неметалічних корисних копалин	Вапняк (Білокриницьке, Давидово-Брідське,Запорізьке)
Родовища підземних вод	Відсутні
Коротка характеристика мінерально-сировинних ресурсів в територіальних	У межах територіальної громади знаходяться чотири родовища вапняків (Білокриницьке, Давидово-Брідське, Запорізьке), з них станом на 2021 рік Запорізьке не розробляється

ГЕОЛОГІЧНА БУДОВА І КОРИСНІ КОПАЛИНИ

ГЕОМОРФОЛОГІЯ

ГІС-портал Херсонської області

Великоолександрівська територіальна громада

Середня висота, м	65,1
Мінімальна висота, м	0,5
Максимальна висота, м	87
Амплітуда висот, м	87
Пласка території (%)	88,77
Дуже пологі схили (%)	9,26
Пологі схили (%)	1,54
Слабко спадисті схили (%)	0,38
Спадисті схили (10%)	0,05
Сильно спадисті схили (%)	0
Середній показник вертикального розчленування (м/км.кв)	13,5
Середній показник крутизни схилів (°)	0,76
Середній показник горизонтального розчленування (км /км.кв)	0,32
Геоморфологічна карта (коротка характеристика у розрізі тергромад)	Територіальна громада знаходиться у межах Бузько-Дніпровської лесової рівнини, що включає пластово-денудаційну субгоризонтальну плоску рівнину на неогенових відкладах (84% площі громади), ускладненою річковою долиною Інгульця (26% площі громади). Річкова долина Інгульця включає три надзаплавні тераси і заплаву (шириною в середньому 200-800 м). У східній частина громади та високому пласкому плакорі розвинений западинний рельєф, представлений округлими подами, подоподібними зниженнями і степовими блюдцями, сумарною площею 6489,5 га (7% площі громади). Найбільші поди розташовані поблизу с. Трифонівка. Один под (ур. Червоне) та подоподібне зниження знаходяться також на межиріччі між с. Буцівське і Кам'яне. Яружно-балковий рельєф розвинений у долині Інгульця, по обидва боки від річки. Зазвичай, це відносно короткі (до 5-7 км), глибокі (глибиною до 30-50 м) балки

Гіпсометрична карта (коротка характеристика у розрізі тергромад)	Середня висота у межах громади: 65,1 м. Максимальна висота: 87 м (сх. околиця с. Новомихайлів). Мінімальна висота: 0,5 м (уріз води р. Інгулець). Амплітуда висот: 86,5 м (найбільший показник в області)
Карта схилів (коротка характеристика у розрізі тергромад)	Територія громади характеризується переважно пласким рельєфом: 88,8% площі громади - це пласкі поверхні, інші 11,2% - це схили. Найбільші площі зайняті дуже пологими схилами (1-3 °) - 9,3%; менше пологими схилами (3-5°) - 1,5%. Слабко- і сильноспадисті схили (крутизною понад 5°) приурочені до річкової долини Інгульця і яружно-балкової мережі.

Великоолександрівська територіальна громада

ФІЗИЧНА КАРТА

КЛІМАТИЧНІ УМОВИ

ГІС-портал Херсонської області

Великоолександрівська територіальна громада

Коротка характеристика кліматичних умов тергромади	Середньорічна температура: +9,6…+10,1°C. Середня температура січня: -2,2…-2,8°C. Середня температура липня: +22,5...+23,0°C. Середньорічна кількість опадів: 470-500 мм. Найнижча зафіксована температура: -31°C. Найвища зафіксована температура: +39°C. Тергромада знаходиться на межі двох агрокліматичних зон: дуже посушливої, помірно жаркої з м'якою зимою та посушливої дуже теплої. У Великій Олександрівці знаходиться стаціонарна метеостанція

ҐРУНТИ

Великоолександрівська територіальна громада

Коротка характеристика рослинного покриву тергромади	Рослинний покрив територіальної громади представлений: агрофітоценозами на місці різнотравно-типчаково-ковилових степів та остепнених луків степових подів (702,73 кв.км.; 81,16% площі громади); різнотравно-злаково остепненими слабозасоленими луками з переважанням костриці валіської, мітлиці виноградникової, тонконігу вузьколистиго, пирію повзучого, костриці східної, морківника лучного, подорожника Корнута та ін. (44,65 кв.км.; 5,16% площі громади); байрачними дубовими та дубово-ясеновими заплавними широколистяними лісами з домішкою клена польового, в'яза листуватого та степових видів (жовта акація кущова, терен, залізняк бульбистий та ін.) (38,43 кв.км.; 4,44% площі громади); полезахисними лісосмугами з робінією псевдоакацієвою, дубом звичайним, ясеном пенсильванським, кленами ясенолистим і гостролистим та ін. (24,81 кв.км.; 2,87% площі громади); типчаково-ковиловими сухими степами з переважанням ковили української та ковили Лесінга за участю стоколоса прибережного, шавлії пониклої та ін. (21,33 кв.км.; 2,46% площі громади); галофітними пустельними полиново-злаковими степами з переважанням ковили волосистої, костриці борознистої, полину солонцевого в комплексі з рослинністю солонців з переважанням камфорника кущикового та ін. (0,03 кв.км.; 0,004% площі громади).
Коротка характеристика ґрунтового покриву тергромади	Ґрунтовий покрив територіальної громади представлений: чорноземами південними малогумусними (696 кв. км.; 80,36% площі громади), лучно-чорноземними осолоділими ґрунтами (58,2 кв. км.; 6,72% площі громади), лучно-чорноземними глейовими солонцювато-осолоділими ґрунтами (29,7 кв. км.; 3,43% площі громади), лучними ґрунтами (21,7 кв. км.; 2,51% площі громади), дерновими малорозвиненими піщаними і глинисто-піщаними ґрунтами (13,5 кв. км.; 1,56% площі громади), дерновими розвиненими глинисто-піщаними ґрунтами (1,1 кв. км.; 1,28% площі громади), виходами порід (8 кв. км.; 0,92% площі громади), лучними поверхнево-слабосолонцюватими ґрунтами (6,8 кв. км.; 0,79% площі громади), чорноземними глинисто-піщаними і супіщаними ґрунтами (4,6 кв. км.; 0,53% площі громади), лучними та дерново-шаруватими ґрунтами (3,8 кв. км.;

	0,43% площі громади), чорноземами карбонатними на елювії карбонатних порід (3,1 кв. км.; 0,36% площі громади), лучними глибоко-слабосолонцюватими ґрунтами (2,9 кв. км.; 0,34% площі громади), глеє-осолоділими ґрунтами (2,7 кв. км.; 0,31% площі громади), чорноземами на щільних глинах (0,5 кв. км.; 00,5% площі громади)

Великоолександрівська територіальна громада

ҐРУНТОВИЙ ПОКРИВ

ЛАНДШАФТИ ТА РОСЛИННІСТЬ

ГІС-портал Херсонської області

Великоолександрівська територіальна громада

Коротка характеристика ландшафтної структури тергромади	Ландшафтна структура території громади представлена: лесовими низовинами сильноеродованими, з подами, ярами та балками, врізаними в товщу неогенових відкладів, з південними малогумусними чорноземами, лучно-чорноземними осолоділими глеюватими ґрунтами подів (388,09 кв. км.; 44,81% площі громади), лесовими низовинами розчленованими ярами та балками з чорноземами південними малогумусними, у минулому під типчаково-ковиловою рослинністю (247,47 кв. км.; 28,57% площі громади), лесовими низовинами, слабохвилястими та плоскими, з подами, короткими балками та улоговинами, зі звичайними та південними малогумусними чорноземами (147,81 кв. км.; 17,07% площі громади), плавними, лучно-степовими солонцювато-солончакуватими заплавами (79,05 кв. км.; 9,13% площі громади)
Військові ландшафти сучасності в тергромаді	Військові ландшафти Великоолександрівської територіальної громади представлені локальними ландшафтними комплексами опорних воєнних пунктів (мережа траншей, окопів і бліндажів) та ландшафтними комплексами капонірів (поодинокі окопи для воєнної техніки). На території громади наявні 480 ландшафтних комплексів загальною площею 8,2 гектара та протяжністю в 21,846 км, з яких: 275 ландшафтних комплексів опорних воєнних пунктів займають площу 7 гектарів та мають протяжність в 21,846 км, 205 ландшафтних комплексів капонірів відповідно становлять 1,2 гектара площі територіальної громади. На території громади чітко локалізуються 24 кластери воєнних ландшафтних комплексів, які рівномірно розташовані по всій її території, за виключенням північно-західної частини, де переважно зустрічаються віддалені поодинокі ландшафтні комплекси опорних воєнних пунктів. Найбільші місця локалізації воєнних ландшафтних комплексів на території громади переважно розташовані неподалік населених пунктів, що свідчить про їх формування з метою оборони поселень. Найбільший кластер розташований на півночі територіальної громади на схід від населеного пункту Старосілля та складається із мережі 77 воєнних ландшафтних комплексів, до яких входить 41 ландшафтний комплекс опорних воєнних пунктів та 36 ландшафтних комплексів капонірів.

	Також яскраво виділяються наступні місця локалізації: на північ від населеного пункту Іщенка 68 воєнних ландшафтних комплексів, до яких входить 53 ландшафтні комплекси опорних воєнних пунктів та 15 ландшафтних комплексів капонірів; на схід від населеного пункту Велика Олександрівка 45 воєнних ландшафтних комплексів, до яких входить 45 ландшафтних комплексів опорних воєнних пунктів; на південь від населеного пункту Давидів Брід 21 воєнний ландшафтний комплекс, до яких входить 12 ландшафтних комплексів опорних воєнних пунктів та 9 ландшафтних комплексів капонірів; в околицях населеного пункту Велика Олександрівка 17 воєнних ландшафтних комплексів, до яких входить 16 ландшафтних комплексів опорних воєнних пунктів та 1 ландшафтний комплекс капонірів

Великоолександрівська територіальна громада

Ландшафтна структура території

Великоолександрівська територіальна громада

Коротка характеристика об'єктів природно-заповідного фонду	Мережа об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення на території громади представлена: ландшафтним заказником "Інгулець" (937 га; 1,08% площі громади), заповідним урочищем "Недогірський ліс" (216 га; 0,25% площі громади), заповідним урочищем Ліс "Летючі піски" (110 га; 0,13% площі громади), заповідним урочищем "Новодмитрівський ліс" (23 га; 0,03% площі громади)
Коротка характеристика перспективних об'єктів природно-заповідного фонду	Мережа перспективних об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення на території громади представлена: ботанічним заказником «Білогірський», ботанічним заказником «Архангельський», ботанічним заказником «Балка Кудруманова», ботанічним заказником «Попова Яма», ботанічним заказником «Твердомедівський» (Джерело: Мойсієнко І. І., Ходосовцев О. Є., Пилипенко І. О., Бойко М. Ф., Мальчикова Д. С., Клименко В. М., Пономарьова А. А., Захарова М. Я., Дармостук В. В. Перспективні заповідні об’єкти Херсонської області. Херсон: Видавничий Дім «Гельветика», 2020. 166 с. DOI: 10.32782/978-966-992-049-2/1-166)
Коротка характеристика екомережі	Загальна площа екомережі тергромади становить 132,01 кв. км. (15,25% від загальної площі території громади). Екологічна мережа в межах територіальної громади представлена наступними типами наземного покриву: лучно-степовими територіями (65,7 кв. км.; 49,77% площі екомережі); лісові території становлять (38,26 кв. км.; 28,98% площі екомережі), території охоплені полезахисними лісосмугами займають (24,81 кв. км.; 18,79% площі екомережі); піщаними територіями (0,1 кв. км.; 0,08% площі екомережі); внутрішні води (3,14 кв. км.; 2,38% площі екомережі). Екологічна мережа в межах територіальної громади представлена наступними типами рослинного покриву: різнотравно-злаково остепненими слабозасоленими луками з переважанням костриці валіської, мітлиці виноградникової, тонконігу вузьколистиго, пирію повзучого, костриці східної, морківника лучного, подорожника Корнута та ін. (44,65 кв. км.; 33,82% площі екомережі); байрачними дубовими та дубово-ясеновими заплавними широколистяними лісами з домішкою клена польового, в’яза листуватого та степових видів (жовта

	акація кущова, терен, залізняк бульбистий та ін.) (38,43 кв. км.; 29,11% площі екомережі); полезахисними лісосмугами з робінією псевдоакацієвою, дубом звичайним, ясеном пенсильванським, кленами ясенолистим і гостролистим та ін. (24,81 кв. км.; 18,79% площі екомережі); типчаково-ковиловими сухими степами з переважанням ковили української та ковили Лесінга за участю стоколоса прибережного, шавлії пониклої та ін. (21,33 кв. км.; 16,16% площі екомережі); галофітними пустельними полиново-злаковими степами з переважанням ковили волосистої, костриці борознистої, полину солонцевого в комплексі з рослинністю солонців з переважанням камфорника кущикового та ін. (0,03 кв. км.; 0,02% площі екомережі). Ландшафтна структура екологічної мережі тергромади представлена: лесовими низовинами сильноеродованими, з подами, ярами та балками, врізаними в товщу неогенових відкладів, з південними малогумусними чорноземами, лучно-чорноземними осолоділими глеюватими ґрунтами подів (28,6 кв. км.; 21,67% площі громади), лесовими низовинами розчленованими ярами та балками з чорноземами південними малогумусними, у минулому під типчаково-ковиловою рослинністю (40,6 кв. км.; 30,76% площі громади), лесовими низовинами, слабохвилястими та плоскими, з подами, короткими балками та улоговинами, зі звичайними та південними малогумусними чорноземами (14,63 кв. км.; 11,08% площі громади), плавними, лучно-степовими солонцювато-солончакуватими заплавами (45,2 кв. км.; 34,24% площі громади).
Коротка характеристика сайтів (об'єктів) Смарагдової мережі тергромади	Смарагдова мережа на території громади представлена наступними сайтами (об'єктами): "Долина нижнього Інгульця" (3920,21 га; 4,53% площі громади); "Долина середнього Інгульця" (1907,71 га; 2,20% площі громади)
Коротка характеристика екологічного стану, лісових та земельних ресурсів	За період з 2000 по 2020 роки втрата лісових насаджень в громаді складає 32 га. У територіальній громаді переважають сильно еродовані ґрунти (63% площі громади)
Оцінка стану забруднення навколишнього середовища у межах територіальних громад	У межах територіальної громади знаходиться одне підприємство-забруднювач атмосферного повітря (Великоолександрівська районна дільниця ПАТ «Херсонгаз»)

Великоолександрівська територіальна громада

ЕКОЛОГІЧНА МЕРЕЖА ТА ЗАБРУДНЕННЯ

ДЕМОГРАФІЯ ДОВОЄННОГО ЧАСУ

Великоолександрівська територіальна громада

Коротка характеристика демографічного потенціалу	Чисельність населення Великоолександрівської територіальної громади на 1 січня 2022 року складало 16239 осіб, які проживали в 34 населених пунктах (з яких 3 вже не мали населення, але не були зняти з обліку). Для Великоолександрівської громади характерною була висока концентрація населення тільки в кількох населених пунктах. Так, більше половини (55,12%) населення ТГ було сконцентровано в перших трьох за людністю поселеннях, а майже 2/3 (65,63%) населення - в перших п'яти поселеннях (с-ще Велика Олександрівка, с. Мала Олександрівка, с-ще Біла Криниця, села Давидів Брод та Новодмитрівка). В цілому, населення територіальної громади складало понад 17% населення Бериславського району та майже 2% населення Херсонської області на відповідний період. Густота населення складала на початок 2022 року майже 19 осіб на квадратний км, щільність населених пунктів (з постійним населенням) складала 3,6 на 100 км2. Середня відстань між населеними пунктами – 5,28 км, середня людність населеного пункту складала 523 особи. Чисельність населення громади на 1 січня 2021 року становила 16239 осіб, що на 3450 осіб менше ніж у 2001 році. Відносна зміна чисельності населення склала 17,52%, що відносить громаду до групи із сильним скороченням. Відносний демографічний потенціал громади зменшився на 8,87, що характеризується як сильне зменшення демографічної ролі громади в населенні Херсонської області. Густота населення складає 18.8 осіб на квадратний кілометр, за якою громада відноситься до групи з низькою густотою населення. Частка осіб старша працездатного віку складає 22,74%, що відносить громаду до групи територіальних одиниць з середньою часткою осіб пенсійного віку відносно середньообласного параметру. Навантаження цією віковою групою на осіб працездатного віку сягає 377 осіб на 1000 осіб працездатного віку, що є нижчим за середнє. Частка молодшої групи складає 20% населення, що відносить громаду до групи територіальних одиниць з вище середнього показником. Діти формують надвисоке демографічне навантаження на рівні 334 на 1000 осіб працездатного віку. Загальне демографічне навантаження є вищим за середнє по Херсонській області і складає 711 осіб на 1000 осіб працездатного віку

Етнічна структура та національні артефакти в тергромаді	В межах тергромади знаходиться 2 етнічні громади, а саме: білорусів (с. Старосілля) та ромів (сел. Велика Олександрівка)

Великоолександрівська територіальна громада

ЩІЛЬНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

ГІС-портал Херсонської області

Великоолександрівська територіальна громада

Вплив війни на демографічний потенціал тергромади	Повномасштабне вторгнення та інтенсивність бойових дій на території Великоолександрівської громади викликали катастрофічне скорочення населення. Загальне зменшення склало майже 40% на 1 квітня 2023 року. При чому, вже чотири населених пункти втратили населення повністю (до сіл Веселе, Криничанка та Новомихайлів додалося село Запоріжжя). Одним з результатом стало збільшення концентрації населення в найбільш чисельних населених пунктах, не дивлячись на абсолютне скорочення людності у всіх населених пунктах. Так, частка населення громади, яка мешкає в перших трьох за людністю поселеннях зросла з 55,12 до 59,8%; а в частка населення, яка мешкає в перших п'яти населених пунктах – з 65,63 до 69,7% або майже 70%. Слід відзначити, що населення поступово повертається до громади. Так, з першого квітня 2023 по 1 січня 2025 року населення збільшилося на 1693 особи або 10,4% населення станом на початок 2022 року і складає 11451 осіб. Негативним аспектом залишається деформована вікова і статева структура населення. Так, майже 73% населення громади складають жінки. Частка пенсіонерів вже майже третина населення (31,3%). В 15 населених пунктах з 31 відсутні діти у віці 0-2 роки, що в сукупності з вище наведеними демографічними показниками демонструє кризову тенденції і низьку спроможність до відновлення чисельності населення. В той же час, позитивною рисою громади є відносно висока частка дітей (0-15 років), яка складає на 1 січня 2025 року 17,9%. На 1 січня 2025 року густота населення складає 13 осіб на км2, щільність населених пунктів (з постійним населенням) складала 3,5 на 100 км2. Середня відстань між населеними пунктами 5,37 км, середня людність населеного пункту складала 380 осіб.

Великоолександрівська територіальна громада

ЗМІНА ДЕМОГРАФІЧНОЇ СТРУКТУРИ НАСЕЛЕННЯ (2022-2023 рр.)

СОЦІАЛЬНА СФЕРА: 2021 рік

ГІС-портал Херсонської області

Великоолександрівська територіальна громада

Коротка характеристика закладів освіти	Мережа закладів освіти представлена 12 ДНЗ, 12 ЗЗСО (у т. ч. 1 опорна школа (330 учнів) та 1 філія (58 учнів)). Дев'ять ЗЗСО І-ІІІ рівня акредитації, один - І-ІІ рівня акредитації і один І рівня акредитації. У найбільшому закладі навчається 613 учнів, у найменшому - 15. У ЗЗСО навчається 2087 учні та працює 273 педагоги. Середня наповненість класів у громаді - 11,8 учнів на клас (середній рівень наповнюваності) і змінюється від 17,5 до 7,2 за окремими закладами. Навантаження на одного вчителя у громаді складає 9,2 учнів і змінюється від 10,6 до 5,1 учнів на одного вчителя
Медична сфера	Медична сфера територіальної громади складається із 6 закладів первинної медичної допомоги, 1 закладу спеціалізованої медичної допомоги в тому числі 4 заклади ПМД зареєстровано в системі ehealth. Послуги первинної медичної допомоги надають 9,5 лікарів, із якими укладено 14006,5 декларацій, що становить 85,11% від загальної кількості населення територіальної громади
Коротка характеристика сфери соцзахисту	У громаді 5 установ та закладів соціального захисту. Робота із соціального захисту реалізується у громаді через спеціальний структурний підрозділ Виконавчого комітету, Територіальний центр соціального обслуговування, Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Службу у справах дітей, Центр зайнятості. Одним із завдань розвитку громади є розширення мережі закладів соціального захисту, та підключення партнерів приватних комерційних та громадських організацій до системи соціального обслуговування населення
Коротка характеристика сфери культури	Територіальна громада характеризується вкрай низьким навантаженням користувачів на заклади культури. У громаді 14 клубних закладів, 14 публічних бібліотек, 1 музей та 1 мистецька школа. Це обмежує перспективу комерціалізації частини послуг, які надають у сфері культури та, відповідно підвищує навантаження на місцевий бюджет. Є необхідність оптимізувати мережу закладів культури у громаді
Коротка характеристика спортивної сфери	Спортивна інфраструктура громади за своєю структурою дуже спрощена. Її складають 45 об'єктів - 12 футбольних полів, 11 спортивних залів та 22 спортивні майданчики. У громаді функціонує ДЮСШ

СОЦІАЛЬНА СФЕРА

СОЦІАЛЬНА СФЕРА

ІНФРАСТРУКТУРА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ: 2021 рік

ГІС-портал Херсонської області

Великоолександрівська територіальна громада

Коротка характеристика пожежної безпеки в тергромаді	В межах територіальної громади знаходиться одна пожежно-рятувальна частина, одна державна - розміщена в центрі територіальної громади, та одна місцева, розміщена в одному із населених пунктів тергромади. Загалом 21 із 34 населених пунктів тергромади знаходяться в межах 20 хвилинної доступності до пожежно-рятувальних частин (ПРЧ), лише 14,8% населення тергромади проживає поза зоною доступності 20 хвилин до ПРЧ
Загальний рівень техногенної безпеки тергромади	Високий рівень організації реагування на надзвичайні ситуації при високому потенціалу виникнення техногенної небезпеки в тергромаді
Коротка характеристика техногенної безпеки в тергромаді	В межах територіальної громади розміщено три підрозділи реагування на надзвичайні ситуації, в тому числі дві державні пожежно-рятувальні частини. Загалом на території тергромади розміщено 11 об'єктів техногенної небезпеки, всі належать до пожежо-вибухонебезпечних об'єктів

Великоолександрівська територіальна громада

СИЛИ РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ

ГОСПОДАРСЬКИЙ РОЗВИТОК У МИРНИЙ ЧАС

ГІС-портал Херсонської області

Великоолександрівська територіальна громада

Коротка характеристика промислового розвитку територіальних громад	В межах територіальної громади функціонує два підприємства з виробництва продукції харчової промисловості: Виробничий кооператив «Сільська родина», Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Перше травня»
Коротка характеристика енергетичного комплексу тергромад	В межах територіальної громади розміщені дві електростанції: одна гідроелектростанція (Великоолександрівська ГЕС) та одна сонячна електростанція (СЕС Трифановка) загальною потужністю 11,14 МВт
Коротка характеристика агропромислового комплексу	В межах територіальної громади зареєстровано 120 підприємств агропромислового комплексу, із яких 20 - аграрних підприємств, 100 - фермерських господарств.
Переважаюча спеціалізація в рослинництві	Льон, соняшник, рапс озимий, ячмінь озимий
Переважаюча спеціалізація в тваринництві	Індокачки, виробництво яєць, свинарство, велика рогата худоба та вівчарство
Коротка характеристика інвестиційно-привабливих територій	В межах територіальної громади знаходиться 1 інвестиційно-приваблива територія типу для створення інвестиційного проекту

Великоолександрівська територіальна громада

ПРОМИСЛОВІСТЬ

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА І ТУРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИРНОГО ЧАСУ

ГІС-портал Херсонської області

Великоолександрівська територіальна громада

Загальна к-сть об'єктів культурної спадщини	60
Коротка характеристика культурної спадщини в територіальній громаді	В межах Великоолександрівської тергромади знаходиться 35 військових поховань, серед яких: Меморіальний комплекс: братська могила односельчан, загиблих від ворогів радянської влади при звільненні села у 1944 р. (сел. Велика Олександрівка), Братські та одиночні могили воїнів Червоної армії (с.Великі Копані), Пам’ятник на честь воїнів-односельчан (с. Абрикосівка), Братські могили учасників збройних конфліктів 1917-1921 рр. та воїнів Червоної армії (сел. Велика Лепетиха), Пам'ятний знак на честь воїнів-визволителів (сел. Велика Лепетиха), Пам'ятник на честь воїнів-односельчан (сел. Велика Лепетиха), Могила учасника бойових дій в Афганістані С. В. Насальського (сел. Велика Олександрівка), Братська могила воїнів Червоної армії й пам'ятник на честь воїнів-односельчан (с. Старосілля). Також в межах тергромади знаходиться 23 історичних об’єкти, а серед яких: Перша на півдні України ГЕС (сел. Велика Олександрівка), Пам’ятний знак на честь учасників бойових дій в Афганістані (сел. Велика Олександрівка), Пам’ятник на честь воїнів-односельчан (сел. Велика Олександрівка), Пам’ятник Т.Г. Шевченку (сел. Велика Олександрівка). Також в межах Великоолександрівської тергромади розташовані 3 археологічні об’єкти в с. Великі Копані: Поселення Великі Копані I (XI-IX ст. до н. е.), Поселення Великі Копані 2 (пер. пол. II тис. до н. е.) та Стоянка Великі Копані 54 (VI тис. до н. е.). В с. Веселе знаходиться виноробне господарство князя П. М. Трубецького, що є атрактивним об’єктом туризму в тергромаді. Великоолександрівська тергромада має великий туристичний потенціал, надзвичайно багату історико-культурну спадщину та середньорозвинену туристичну інфраструктуру
Туристичні маршрути, що пролягають територією тергромади	В межах територіальної громади знаходиться: 1 туристичний маршрут "Казикерменський шлях" (с. Веселе)

ТУРИЗМ ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА

ТРАНСПОРТНА ІНФРАСТРУКТУРА: 2021 РІК

ГІС-портал Херсонської області

Великоолександрівська територіальна громада

Коротка характеристика мережі автомобільних доріг	Загальна протяжність автомобільних доріг державного та місцевого значення в територіальній громаді становить близько 342 км, таким чином щільність автомобільних доріг в тергромаді становить 0,395 км/кв. км (високий показник по області). Найбільшу протяжність в межах тергромади мають дороги обласного (61,2%) та районного значення (20,7%). Протягом 2020-2021 рр. в тергромаді відремонтовано 76,46 км доріг державного та місцевого значення, що становить 22,3% від їх загальної протяжності в тергромаді
Коротка характеристика доступності автобусних пасажирських перевезень тергромад	На початку 2022 року 9 із 34 (26%) населених пунктів тергромади мають регулярне автобусне сполучення (в тому числі центр тергромади), що становить 67% населення тергромади. Територією тергромади проходить 2 внутрішньообласних автобусні маршрути, 2 з них транзитні з Херсону. Також територією тергромади проходить 3 міжобласних транзитних маршрутів

Великоолександрівська територіальна громада

ТРАНСПОРТНА МЕРЕЖА

МІСТОБУДІВНЕ ОСВОЄННЯ ТЕРИТОРІЇ: 2021 РІК

ГІС-портал Херсонської області

Великоолександрівська територіальна громада

Поточний стан затвердження містобудівної документації (МБД) у тергромадах	с-ще Велика Олександрівка 2019, с-ще Біла Криниця 2017, с-ще Кар'єрне 2019, с. Білоусове 2019, с. Білоусове 2019, с. Брускинське 1973, с. Давидів Брід 1977, с. Долгове 1975, с. Іщенка 1974 с. Костромка 1983, с. Мала Олександрівка 2019, с. Михайлів 1985,с. Нововасилівка 1983, с. Новодмитрівка 1986, с. Новопавлівка 1980, с. Первомайське 2016, с. Старосілля 1983, с. Твердомедове 1982, с. Токарєве 2019, с. Трифонівка 1978, с. Стійке 1982, с. Щасливе 1971
Оцінка затвердженої МБД в тергромадах	Дані про МБД тергромади у відкритому доступі відсутні
Коротка характеристика житлового фонду	Загальна розрахункова площа житлових приміщень в тергромаді становить 415,4 тис. кв.м., загальна забезпеченість житлом в тергромаді становить 25,6 кв.м/особу. Розрахункова кількість квартир/житлових садиб становить 7558 одиниць, забезпеченість квартир/житлових садиб на 1 особу в тергромаді становить 0,47. Загалом, тергромада має середній рівень забезпеченості житлом населення
Коротка характеристика містобудівного освоєння	Розселенська мережа територіальної громади складається із 34 населених пунктів (3 селищ та 31 села), в яких проживає 16239 тис. осіб, в тому числі 1 село тергромади мають чисельність населення менше 50 осіб, у 3 селах населення фактично відсутнє. Загальна площа забудованих територій в межах тергромади - 31,03 кв.км, площа населених пунктів - 40,563 кв.км. Площа житлової забудови поза межами населених пунктів - 0,017 кв.км, що становить 0,04% від загальної площі населених пунктів тергромади. Загалом тергромада має середній рівень містобудівного освоєння території, а потенціал містобудівного освоєння території тергромади можна охарактеризувати як середній ризик скорочення

ПРОСТОРОВИЙ РОЗВИТОК

Великоолександрівська територіальна громада

Період тимчасової окупації військами рф	Великоолександрівська селищна територіальна громада знаходилася під окупацією з 10 березня по 9 листопада 2022 року відповідно відомостей Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією (Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22 грудня 2022 року № 309)
Наслідки військового вторгнення рф	Військова агресія росії проти України в межах Херсонської області і, зокрема, Великоолександрівської селищної територіальної громади викликала масштабні руйнування житла та інфраструктури, принесла людські жертви та соціальні втрати. Війна призвела до масових переміщень і скорочення населення, спотворення вікової структури населення, повного чи часткового збезлюднення населених пунктів. Масштаби пошкоджень від війни в межах Великоолександрівської громади надзвичайні, оскільки саме через територію громади тривалий час проходила лінія фронту, на території громади розташовано важливі транспортні вузли і інфраструктурні об’єкти. Якщо говорити про пошкодження та прямі втрати за період війни, то загалом в межах громади станом на вересень 2023 року було пошкоджено 1793 об’єкти у 18 населених пунктах, зокрема 1554 приватних житлових будинків, 84 багатоквартирні будинки та 155 об'єктів комунальної, соціальної, транспортної і виробничої інфраструктури. В числі таких об’єктів були заклади охорони здоров’я, центр надання соціальних послуг, заклади дошкільної освіти, загальноосвітні, мистецькі, спортивні школи, будинки культури і бібліотеки, пошта, друкарня, Народний історико-краєзнавчий музей тощо. Загалом 54% пошкоджень відбулися внаслідок влучання боєприпасів, 9,9% - внаслідок влучання ракет, 36,1% - внаслідок інших дій російських військ, в тому числі дій диверсійних груп. Біла Криниця найбільше з усіх населених пунктів зазнала наслідків цілеспрямованих ракетних обстрілів – 75% влучання ракет від загального їх обсягу. Серед стратегічно важливих об’єктів пошкоджено залізничний вокзал. Майже третина (32,9%) пошкоджених об’єктів знаходиться у Великій Олександрівці. 60% влучань боєприпасів в межах громади зазнав саме цей населений пункт як адміністративний центр громади. Велика Олександрівка зазнала найбільше уражень не тільки приватних житлових будинків, але і багатоквартирних будинків, і інфраструктури, особливо – соціальної. У Великоолександрівській територіальній громаді пошкоджено чи повністю зруйновано 22 об’єкти сфери охорони здоров’я, в тому числі спеціалізованої та вторинної медичної допомоги, 5 закладів дошкільної освіти, 4 – загальної середньої освіти, дитячо-юнацька спортивна і мистецька школи, стадіон, музей, бібліотеки, будинок культури, приміщення селищної ради та центру соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді, більше 60 господарських споруд і адміністративних будівель тощо. Разом з тим, якщо проаналізувати концентрацію пошкоджень (в середньому по населених пунктах, що зазнали руйнувань вона становить 17 об’єктів на 100 осіб наявного населення станом на 01.09.23 р.), то

	найбільші масштаби пошкоджень у таких населених пунктах як Твердомедове (44 пошкоджених об’єкти/100 осіб), Давидів Брід (42 пошкоджених об’єкти/100 осіб), Трифонівка (41 пошкоджений об’єкт/100 осіб), Старосілля і Стійке (раніше - Чкалове) (39 і 37 пошкоджених об’єктів/100 осіб). Загалом 90% пошкоджених об’єктів сконцентровано у 8 населених пунктах громади - Велика Олександрівка, Давидів Брід, Старосілля, Трифонівка, Стійке, Біла Криниця, Мала Олександрівка, Твердомедове. В цілому наслідки війни охоплюють не лише руйнування та пошкодження інфраструктури, виробничих об’єктів, суспільних інституцій, а й перш за все - втрати людського капіталу. Демографічні втрати від воєнних дій поки що важко повною мірою оцінити. У демографічній ситуації Великоолександрівської громади, незважаючи на масштабні руйнування і складну безпекову обстановку, у 2023 році спостерігалися певні позитивні тенденції. Якщо у квітні 2023 року населення громади складало лише 60% від довоєнної кількості населення, то у вересні 2023 року – вже 68%. В окремих населених пунктах, навіть тих, які найбільше зазнали руйнувань, демографічний приріст з квітня по вересень 2023 року склав 16-22% (населені пункти Кар'єрне, Давидів Брід, Довгове, Твердомедове, Білоусове, Біла Криниця). Станом на січень 2025 року населення в громаді відновилося на рівні 70,5% від довоєнної кількості і складає 11451 особу. При цьому 6 населених пунктів мають населення в обсязі 71-83% від довоєнної кількості, а 2 села – Михайлів (раніше – Нова Калуга) і Довгове навіть перевищили свою кількість населення порівняно з початком широкомасштабного вторгнення на рівні 102-108%. Менше 50% від довоєнної кількості населення станом на початок 2025 року мають 13 з 34 населених пунктів громади, включаючи с.Запоріжжя, яке обезлюдніло на початку війни і до нього досі не повернулися жителі. Варто також зазначити, що наявність чи відсутність пошкоджень внаслідок бойових дій суттєво не впливають на динаміку повернення/не повернення людей і загальні демографічні втрати. Населені пункти, які не зазнали руйнувань внаслідок влучання боєприпасів, ракет чи інших дій російських військ, іноді демонструють гірші демографічні тенденції порівняно із більше постраждалими населеними пунктами. Так, зокрема, деякі з них зараз мають менше 50% населення порівняно з довоєнним періодом. Це як правило малі села з кількістю населення менше 200 осіб. Така ситуація є загрозливою з точки зору нарощування подальших диспропорцій у людності окремих населених пунктів в громаді, збезлюднення найменших населених пунктів (як це відбулося впродовж війни із селом Запоріжжя, довоєнна чисельність населення якого складала 54 особи) та складнощів у відновленні/створенні нової мережі соціальних та інфраструктурних послуг. Загрозу для повоєнної відбудови і відновлення також становить спотворена вікова структура населення. Хоча варто відмітити, що на тлі інших деокупованих громад Херсонщини показники вікової структури суттєво кращі і продовжують поліпшуватися. Так, станом на 01.01.2025 року загалом в громаді частка дітей та підлітків становить 17,9%, осіб працездатного віку – 50,7%, а людей старше працездатного віку – 31,4%. Проте у 12 населених пунктах із кількістю населення до 200 осіб частка людей старше працездатного віку становить від 40 до 58%.

Великоолександрівська територіальна громада

РУЙНУВАННЯ ОБ’ЄКТІВ ЦИВІЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ: 2022-2023 рр.

Повоєнне відновлення	Одразу після деокупації громади було розпочато відновлення критичної інфраструктури: електромережі, дороги, залізничне сполучення, газопостачання, водогони, мобільний та інтернет-зв'язок. У черзі невідкладних заходів також відзначають відбудову закладів охорони здоров'я, відновлення і відбудову мережі освітніх закладів, забезпечення хоча б тимчасовим житлом тих, хто його втратив. Зокрема, в числі таких заходів: - капітальний ремонт приміщення Великоолександрівської ЗОШ І-ІІІ ст. №2 та створення на її базі академічного ліцею; - капітальний ремонт будівлі Великоолександрівського закладу дошкільної освіти № 2 Великоолександрівської селищної ради; - капітальний ремонт будівлі Великоолександрівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №1; - реконструкція будівлі Давидівобрідської ЗОШ І-ІІІ ступенів та створення на її базі опорного закладу з дошкільним відділенням; - капітальний ремонт приміщень будівлі навчального корпусу та покрівлі Малоолександрівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів; - капітальний ремонт приміщень будівлі навчального корпусу, спортивного залу з прибудовами та покрівлі Білокриницького опорного закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів; - реконструкція будівлі Трифонівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів; - будівництво амбулаторії загальної практики сімейної медицини в с. Давидів Брід; - капітальний ремонт і реконструкція пошкоджених об'єктів надання спеціалізованої та вторинної медичної допомоги. Проте довгострокова повоєнна стратегія розвитку має включати: 1) збереження і відновлення людського потенціалу, повернення людей, які виїхали за кордон і вимушено переміщених осіб; 2) відновлення економіки громади в цілому і стабільне зростання конкурентоспроможності громади; 3) створення робочих місць і постійних джерел генерування доходів, заохочення програми підтримки і розвитку підприємництва; 4) розвиток системи надання соціальних послуг з урахуванням нових потреб, нових соціальних категорій і специфіки демографічної структури населення; 5) ліквідацію наслідків перетворення навколишнього середовища в результаті бойових дій; 6) відбудову населених пунктів з урахуванням: реальних потреб людей, ландшафтних особливостей території громади, принципів екологічності та естетики.

Навчальне видання

Великоолександрівська територіальна громада та виклики воєнного часу. Атлас умов та ресурсів

За загальною редакцією Павла Остапенка, Дар'ї Мальчикової

Атлас

Видання друге, доповнене

Підписано до друку 01.04.2025 р. Формат 60х90/8.
Гарнітура Avenir Next.
Ум. друк. арк. 4,65. Тираж 100 прим.

Видавець і виготовлювач
Херсонський державний університет.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ХС № 69 від 10 грудня 2010 р.
73000, Україна, м. Херсон, вул. Університетська, 27. Тел. (0552) 32-67-95.

ТОВАРИСТВО ДОСЛІДНИКІВ УКРАЇНИ

ГІС-портал Херсонської області